

23-24 листопада 2022 року,
Тернопіль, ТНТУ

УДК: 316.6:364

Анатолій Довгань, доктор філософських наук, професор.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна.

Надія Шостаківська, кандидат педагогічних наук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна.

СОЦІАЛЬНИЙ СТРАХ В УМОВАХ ВІЙНИ

Anatolii Dovhan, Doctor of Philosophy, Professor.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

Nadiya Shostakivska, Candidate of Pedagogical Sciences

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

SOCIAL FEAR IN THE CONDITIONS OF WAR

«Світ задихається від страху та крові» Е. Ремарк

Суспільство протягом своєї історії завжди боролось із ситуацією страху. Жодна значуща подія в житті однієї особи чи «натовпу» (Г. Лебон) не відбувається без страху як психоемоційної реакції організму людини на, по-перше зовнішній чинник загрози, наприклад, життя, по-друге, на внутрішній амбівалентний психоемоційний стан особи як свідчення боротьби із самим собою.

Відчуття страху виникає і посилюється, «демонізує» суспільство в ситуації деконструктивних розломів його історичного поступу : революції, природної катастрофи, війни. Мислителі розглядали соціальний страх як афект, ситуативне переживання, властивість особистості, ситуативний результат відношення «людина-світ» тощо (від античності до середини ХХ століття). Страх як філософське поняття вже розглядали Г. Гегель, Т. Гобс, Т. Карлейль, С. Керкегор, Ф. Ніцше, Г. Лебон, Х. Ортега-і-Гассет, З. Фрейд, О. Шпенглер.

Страх – це , без сумніву, емоція, що виникає в разі реальної чи уявної загрози існуванню організму індивіда, сформованим суб'єктивним цінностям його буденного повсякденного життя в своїй комфортності. Рациональний елемент страху обумовлений лише прагненням вижити в екстремальній ситуації. В науковому лексиконі вживаються різні психоемоційні модуси соціального страху, як хвилювання, занепокоєння, побоювання, тривога, переляк, жах. Робляться спроби класифікувати ці модуси у співвідношенні між собою, виокремити домінуючий модус соціального страху (З.Фрейд, ...).

Страх в ситуації війни засвідчується своєю нестабільністю як сутнісною рисою буття людини. Динамка страху має просторово-часові параметри власного буття. Суб'єктивне відчуття страху може ситуативно змінюватись – посилюватись чи послаблятися і навіть зникати зовсім, можливе виникнення синдрому «байдужості» до конкретних проявів

військових дій злочинного змісту (вбивство мирних людей, знищення матеріальних цінностей, мародерство тощо). Можлива також взаємодія страху з іншими емоціями.

Масові ситуаційні прояви індивідуального страху прийнято іменувати поняттям «соціальний страх». Ситуація війни в Україні засвідчила динамізм часткового прояву соціального страху від радикально заявлених панічних настроїв значної кількості молодих, фізично здорових людей, але мабуть, морально незрілих як особистостей, в ситуації їх масового виїзду за межі країни, до формування тенденції вже заявленої прагматично забарвленої байдужості, наприклад, щодо звуків повітряної тривоги серед мирних людей.

Візуальні спостереження дають можливість «стратифікувати» групи мирного населення українців за проявом ними емоції страху: 1) енергійно панічні особи, «дезертири» ситуації війни, 2) «байдужі», без видимих вербальних та фізіологічних проявів страху, і, 3) активні захисники суверенітету України.

Перелік використаної літератури:

1. Александров П. Соціальні страхи у дзеркалі ЗМІ. Вісник Львівського університету. 2011. Вип. 35. С. 270-276.
2. Васютинський В. Сім страхів сучасної України. Культурологічний часопис «І». 2005. № 37. С. 155-158.
3. Мовчан М. Н. Страхи в соціальному середовищі Київської Русі. Філософські обрії. 2012. № 27. С. 163-174.
4. Психологічна енциклопедія: [автор-упорядник О. В. Степанов]. К. :Академвидав, 2000. 424 с.
5. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття / Пер.з.фр. О. Йосипенко. С. Йосипенка. К. :Український центр духовної культури. 2001. 552с.
6. Шинкарук В. Віра. надія. любов. Віче. 1994. №3. С. 146-150.